

K úmrtí Dennise Smitha

V první polovině února 2024 nás zastihla smutná zpráva o úmrtí profesor Dennise Smitha z Univerzity Loughborough (hrabství Leicestershire, Anglie). Tento badatel a univerzitní vyučující byl pro nás v Čechách důležitý nejen tím, že patřil mezi akademiky, kteří se – v posledních desetiletích 20. století – zasloužili o nástup a prosazení historické sociologie do širšího povědomí a badatelské praxe, ale zejména proto, že nás v upynulém desetiletí v Praze opakovaně navštěvoval a rozšiřoval naše odborné obzory svými přednáškami na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy (2016; 2017; 2018; 2019).

Dostupné dokumenty o životě Dennise Smitha uvádějí, že se narodil v roce 1945 v Nottinghamu jako dítě rodičů irského a velšského původu. Středoškolská studia absolvoval na Bilborough Grammar School (Nottingham), a poté pokračoval v univerzitním studiu historie na Christ's College v Cambridge, a sociologie na LSE, London School of Economics. Jeho následná pedagogická dráha byla spojena s Univerzitou v Leicesteru (na níž získal doktorát), s Aston University, a Univerzitou v Loughborough (v letech 2006–2009 zde byl vedoucím departmentu sociálních věd; v posledních letech svého života emeritním profesorem). Je znám jako autor velkého množství odborných statí a více jak deseti rozsáhlých knižních monografií [*Smith 1978; Smith1982; Smith 1983; Smith 1988; Smith 1990; Smith 1991; Smith 1999; Smith – Wright 1999; 2001; van Iterson – Mastnebroek – Newton – Smith 2002; Smith 2006a; Smith 2018*]. Jako akademik podnikl množství zahraničních cest spojených s přednáškovou činností a výzkumem (v Číně, USA, Rusku, Jižní Africe, řadě evropských a asijských zemí). V letech 2001–2003 byl viceprezidentem ESA, Evropské sociologické asociace; v letech 2002–2010 editorem *Current Sociology* (časopisu ISA, Mezinárodní sociologické asociace). Českým čtenářům byl Smith [2006b] jako autor poprvé představen v překladu učebnice, jejímž editorem byl Austin Harrington.

Autor této vzpomínky měl možnost se poprvé setkat s profesorem Smithem na konferenci *From the Past to the Present and towards Possible Futures*, která se uskutečnila v červnu 2014 na univerzitě v Leicesteru a byla spojena s ukončením projektu vydávání *Sebraných spisů Norberta Eliase* v angličtině [Šubrt 2014]. Dennis Smith vystoupil na této akci s příspěvkem věnovaným komparaci životních osudů André Bretona a Norberta Eliase. Během neformálních diskusí se velmi živě zajímal o studijní program *Historická sociologie*, který byl v té době již pátým rokem otevřen pro zájemce na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy, a projevil ochotu přijet do Prahy jako hostující profesor.

V listopadu 2016 se prof. Smith zúčastnil na pražské univerzitě mezinárodní konferenci *Intellectuals, Identities and Ideas in the Cultural Space of Central Europe in the 20th and 21st Century* [Petrnoušková – Chernyshova 2017], na níž přednesl příspěvek o Norbertu Eliasovi [Smith 2019]. Jeho krátkodobé hostování na FHS UK se pak uskutečnilo třikrát po sobě v letech 2017, 2018 a 2019. V roce 2017 přednesl pět přednášek na téma historické

sociologie, ve kterých systematicky v postupných krocích představil, jakým způsobem tuto disciplínu chápe a jak se jí sám snaží rozvíjet. V následujícím roce věnoval pozornost tématům spojeným s knihou, kterou v té době vydával. Její titul zní *Civilized Rebels* a Smith [2018] v ní obrací pozornost ke čtyřem osobnostem, jež podle jeho názoru reprezentují kategorii rebelů představenou v názvu tohoto díla; jsou to Oscar Wilde, Jean Améry, Nelson Mandela a Aun Schan Su Ťij. Během poslední návštěvy v roce 2019 se pak Smithova pozornost obrátila k problematice Brexitu, jeho příčinám a důsledkům.

Součástí těchto pobytů v Praze byla různá neformální setkání s představiteli domácích i zahraničních sociálních věd (jedním z nich bylo např. v roce 2016 schůzka s Utou Gerhard v restauraci U Pinkasů). V našem časopisu *Historická sociologie* Smith [2017] reagoval svým vzpomínkovým textem na smrt Zygmunta Baumana, a Smithovo dílo se v tomto periodiku naopak stávalo předmětem reflexí jiných autorů [Holubec 2010; Martos 2015; Vitíková 2020]. Do poměrně dobře rozvinutých kontaktů však v roce 2020 zasáhla negativně pandemie covidu-19, jež vzájemnou spolupráci přibrzdila a v následujících letech utlumila. Autor těchto řádků sice zůstával s prof. Smithem v písemném kontaktu, avšak v posledních třech letech se postupně stávalo zřejmým, že osobní setkání už se nebude opakovat.

S profesorem Dennisem Smithem ztrácí historická sociologie jednoho ze svých čelných představitelů, šířitelů a obhájců; osobnost, která kromě svých hlubokých znalostí, invence a pronikavého vhledu disponovala vynikajícími lidskými kvalitami, přátelskou povahou, porozuměním a ochotou pomáhat. Jeho literární dílo nás bude ještě dlouhou dobu provázet a podporovat nás v našem úsilí o rozvoj historické sociologie.

Jiří Šubrt

Mám-li uvést nějakou vzpomínku na profesora Dennise Smithe, jednu z reminiscencí ihned vyvstávajících mi na mysli je okamžik, během jednoho z pražských popřednáškových posezení, společného uvědomění si obeznámenosti s polskou (e)migrantskou restaurací na hlavní ulici od leicesterského nádraží do centra Leicesteru, kde jsem ve svých „těžce dělnických“ časech migrantského sociologa udělal na zakázku několik rozhovorů se slovenskými migranty a migrantkami za prací pro Úřad královské daňové správy. Právě vědomí i bezprostřední etnicko-třídní sociální změny města bylo jedním z prvotních důležitých momentů na dlouhé intelektuální cestě Dennise Smithe. Tedy vedle explicitního analyzování, vztahování se a dalšího rozvíjení poválečné historicko-sociologické vlny, s nímž ho od 90. let primárně spojujeme, Smithovo ponoření se do Chicagské sociologické školy začátku a první polovině 20. stol. [1988], spojené nejen s prosazením se specifického oboru urbánní sociologie a antropologie souběžně s růstem imigrantského Chicaga na přelomu 19. a 20. stol., ale prvopočátky americké sociologie jako takové, lze logicky dát do souvislosti vlastně s jeho doktorandským výzkumem a jeho jednou z prvních rozsáhlých publikovaných studií – *Conflict and Compromise, Class Formation in English Society 1830–1914* [1982], věnující se hlubší společenské transformaci Birminghamu a Sheffieldu v éře modernity.

Historický sociolog historické sociologie, jak je námi Dennis Smith především asociovan díky jeho ikonické světoběžné knize o *Vzestupu historické sociologie* [1991], se ovšem od přistěhovaleckých impulsů, a to i těch specificky středoevropských nevzdaluje ani

později, respektive právě naopak přibližuje se a tímto už i těm čistě intelektuálním zdrojům mnohem blíže. Věnuje se Norbertu Eliasovi, jenž dlouhodobě – až do začátku 70. let působil na jeho doktorandské *alma mater* – Leicesterské univerzitě, podobně přichází zájem o opakovaná setkání se Zygmuntem Baumanem, jejichž stopu máme zaznamenánu i přímo v *Historické sociologii* ve Smithově textu o *Osudových dobrodružstvích dobrého vojáka Baumana* (Historická sociologie 2017/1).

Tato intelektuální setkání inspirující k bližším návštěvám i v samotném středoevropském regionu – nejdříve na Dolnoslezské univerzitě, poté opakovaně na naší Historické sociologii na FHS UK, též i na univerzitě ve slovinské Lublani či v rakouském Štýrském Hradci lze spojovat s širším posametovým britským sociologicko-znalostním transferem, ovšem přicházejícím významně od osob s bezprostředním vztahem ke středoevropskému prostoru – Ernsta Gellnera, Zygmunta Baumana, jemuž v 60. letech vyšly u nás první zahraniční překlady jeho tehdy ještě polsky psaných prvních sociologických titulů, což vysvětluje jeho afinitu k českému prostředí (věnování jeho osobní knihovny pozáplavové Knihovně SoU), či také Jaroslava Krejčího. Vracení se po několika desítkách let těchto ,britských profesorů“ ke starým středoevropským kontaktům a akademickým milieu sebou neslo jistou charakteristickou a výjimečnou vřelost, snadno povšimnou v devadesátých a nultých letech. Interakce během přednášek Dennise Smithe, jak též posezení a setkávání po nich mi tyto časy vřelého středoevropského „britského transferu“ živě připomněly. Dennis Smith bude chybět nejen nám ve střední Evropě.

Marcel Tomášek

DOI: 10.14712/23363525.2024.13

Literatura

- Holubec, Stanislav [2010]. Sociální konflikty a revoluce v historické sociologii Michaela Manna, Charlese Tillyho a Thedy Skocpolové. *Historická sociologie* 2 (1): 81–101.
- van Iterson, Ad – Mastenbroek, Willem – Newton, Tim – Smith, Dennis [2002]. *The Civilized Organization: Norbert Elias and the Future of Organization Studies*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Martos, Esther [2015]. Dennis Smith in Ljubljana: With Contributions by Avgust Lešnik, Marko Kržan and Polona. *Historická sociologie* 7 (2): 117–121.
- Petrnoušková, Anna – Chernyshova, Evgeniia [2017]. Conference Intellectuals, Identities and Ideas in the Cultural Space of Central Europe in the 20th and 21st Century. *Historická sociologie* 9 (1): 153–155.
- Smith, Dennis [1978]. *Distribution Processes and Power Relations*. Maidenhead: Open University Press.
- Smith, Dennis [1982]. *Conflict and Compromise, Class Formation in English Society 1830–1914. A Comparative Study of Birmingham and Sheffield*. Oxfordshire: Routledge.
- Smith, Dennis [1983]. *Barrington Moore. Violence, Morality and Political Change*. Oxfordshire: Routledge.
- Smith, Dennis [1988]. *The Chicago School. A Liberal Critique of Capitalism*. London: Macmillan.
- Smith, Dennis [1990]. *Capitalist Democracy on Trial. The Transatlantic Debate from Tocqueville to the Present*. Oxfordshire: Routledge.
- Smith, Dennis [1991]. *The Rise of Historical Sociology*. Cambridge: Polity.
- Smith, Dennis [1999]. *Zygmunt Bauman. Prophet of Postmodernity*. Cambridge: Polity.
- Smith, Dennis [2001]. *Norbert Elias and Modern Social Theory*. London: Sage.
- Smith, Dennis [2006a]. *Globalization. The Hidden Agenda*. Cambridge: Polity 2006.

- Smith, Dennis [2006b]. Historická sociální teorie. In. Harrington, Austin a kol., *Moderní sociální teorie*. Praha: Portál, s. 189–214.
- Smith, Dennis [2017]. The Fateful Adventures of the Good Soldier Bauman. An Appreciation of Zygmunt Bauman (1925–2017). *Historická sociologie* 9 (1): 9–18.
- Smith, Dennis [2018]. *Civilized Rebels. An Inside Story of the West's Retreat from Global Power*. Oxfordshire: Routledge.
- Smith, Dennis [2019]. Norbert Elias: Surrealism, Shock and the Civilizing Process. In. Pape, Walter – Šubrt, Jiří (ed.). *Mitteleuropa denken: Intellektuelle, Identitäten und Ideen: Der Kulturraum Mitteleuropa im 20. und 21. Jahrhundert*. Berlin: de Gruyter, s. 157–168.
- Smith, Dennis – Wright, Sue [1999]. *Whose Europe?: The Turn Towards Democracy*. Hoboken, N. J.: Wiley – Blackwell (Sociological Review Monographs).
- Šubrt, Jiří [2014]. From the Past to the Present and towards Possible Futures: The Collected Works of Norbert Elias (Zpráva o konferenci). *Historická sociologie* 6 (2): 165–166.
- Vitíková, Jana [2020]. Dennis Smith: Civilized Rebels. An Inside Story of the West's Retreat from Global Power. *Historická sociologie* 12 (1): 166–169.